

SIVILOMBUDSMANNEN STORTINGETS OMBUDSMANN FOR
FORVALTNINGEN

Dato: 01.10.2021
Saksnr.: 20/50889-5
Deres ref.: 2020/3623

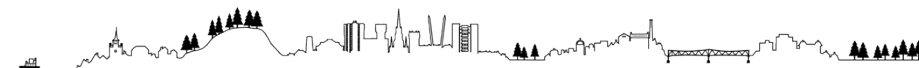
Tilbakemelding etter Sivilombudsmannens besøk til bofellesskap for mennesker med utviklingshemning, Drammen kommune, 3. - 5., 16. - 20. og 23. - 27. november 2020

1. Innledning

Det vises til rapport etter Sivilombudets forebyggingsenhets besøk i tjenester til personer med utviklingshemning i Drammen kommune 3.-5., 16-20. og 23.-27.november 2020. Drammen kommune takker for Sivilombudets besøk og anbefalinger om forbedringer. En slik omfattende gjennomgang og utenfraperspektiv, med fokus på ivaretagelse av våre tjenestemottakeres rettsikkerhet hjelper oss å sikre kvalitet og forbedring i tjenesteutøvelsen. Tilsynet omfattet tjenestemottakere som ofte ikke selv kan melde ifra om mangler i tjenestene og om de opplever umenneskelig behandling, og vi tar anbefalingene om forbedringer på største alvor. Drammen kommune gjorde rapporten fra besøket kjent for tjenestemottakerne, deres nærmeste pårørende og verger, ansatte, ledere og politikere, så snart rapporten fra besøket var offentliggjort. Innholdet i rapporten er gjennomgått på ulike nivåer i vår organisasjon og vi har jobbet sammen om tiltak. Tiltakene som iverksettes skal gjennomføres i alle våre avdelinger for å sikre at anbefalingene blir fulgt opp i hele kommunalområdet. Disse tiltakene vil også fremlegges for tjenestemottakere og deres pårørende og verger ved at denne redegjørelsen vil oversendes til alle. Avdelingslederen kaller inn til møter i avdelingene som var berørt av besøket. Møtene skal avholdes den andre uken i oktober, og inviterer med seg aktuelle ressurspersoner inn i møtet.

Vi har vært i kontakt med Statsforvalteren i Oslo og Viken for å avklare innholdet i noen av anbefalingene og med spesialisthelsetjenesten i de konkrete tilfellene (kommer nærmere tilbake til dette under de ulike anbefalingene). I det videre arbeidet ser vi at vi trenger et tett

Rådmann

**Mennesker med nedsatt
funksjonsevne**

Organisasjonsnummer
921234554

Postadresse

Postboks 7500
3008 DRAMMEN

Besøksadresse

Telefon +4732040000

kommunepost@drammen.kommune.no

samarbeid med Statsforvalteren i Oslo og Viken for å avklare videre praktisering av bestemmelsene i kapittel 9.

Drammen kommune har, som Sivilombudet skriver i sin rapport, jobbet systematisk med forbedringsarbeid med målsetning og at tjenestemottakerne skal oppleve at de er sjef i eget liv, får hjelp når de trenger det og føler seg trygge i eget hjem. Vi ser av rapporten at deres oppfattelse er at våre ansatte har høy bevissthet om å gi beboerne mulighet til å ta valg og påvirke egen hverdag, samt at både *«ledere og ansatte vektla betydningen av å kjenne den enkelte beboer for å ivareta beboer best mulig»*.

Vi har jobbet kontinuerlig med kvalitetsforbedring gjennom ressursgrupper og kursing av våre ansatte for å sikre tjenestemottakernes selvbestemmelse og rettsikkerhet. Det siste året har vi gjennomført et pilotprosjekt i samarbeid med OsloMet om Livsfortellingsarbeid som grunnlag for personfokusede tjenester. Metoden baserer seg på teorier innen utviklingspsykologi, menneskerettigheter, CRPD og norsk lovverk om retten til selvbestemmelse og medbestemmelse i tjenesteutviklingen. Pilotprosjektet handler om verdien av å bli kjent med tjenestemottakere og deres livsfortellinger, og på den måten bli kjent med forhold i personens liv som er grunnleggende for personfokusede arbeid i praksis.

Pilotprosjektet er finansiert av Helsedirektoratet og baserer seg på resultater fra doktorgradsstudiet til forsker Britt-Evy Westergård ved OsloMet. I tillegg vi er med som CRPD pilotkommune i samarbeidsprosjektet mellom Buf-dir, statsforvalterne i Oslo- Viken, Rogaland, Trøndelag og Troms- og Finnmark, og utvalgte pilotkommuner. I disse prosjektene har vi med oss brukerrepresentanter, noe som har gitt oss verdifulle erfaringer og forbedringer i arbeidet. Som Sivilombudet vil se av vårt svar kommer vi ikke komme utenom at vi på grunn av den nylige kommunesammenslåingen 1. januar 2020 og pandemien ikke har fått harmonisert og ferdigstilt flere pågående prosesser, eksempelvis utarbeidelse av kompetanseårshjul som vi vil ha på plass innen utgangen av 2021. Drammen kommune har også startet arbeidet med å gjennomgå og implementere «Veileder for gode helse- og omsorgstjenester for personer med utviklingshemming» som ble publisert av Helsedirektoratet 2. juni 2021, og vi vil i denne tilbakemeldingen vise til denne veilederen og benevne den da for enkelhetsskyld som veilederen.

Vi vil med dette svare på hvordan kommunen følger opp anbefalingene etter besøket gjennom konkrete beskrivelser av hvordan vi har fulgt opp og planlegger å følge opp de konkrete anbefalingene.

2. Særskilt oppnevning av verge

Anbefaling

Kommunen bør sikre at verge med mandat etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 begjæres med en gang kommunen anser det aktuelt å fatte vedtak om bruk av tvang.

Vi har hatt en gjennomgang av vår rutine i vårt kvalitetssystem EQS (ID 2555) og vil utarbeide en ny rutine for hvordan vi skal gå frem for å melde fra om behov for utvidet vergemandat. Etter oppdatering av nevnte rutine, vil det være faglig ansvarlig for den konkrete tjenestemottakeren som har behov for kapittel 9 vedtak, som forespør og avklarer med verge om hen ønsker å ivareta oppgavene og et utvidet mandat. Om verge ønsker dette gir faglig ansvarlig beskjed til overordnet faglig ansvarlig og fagrådgiver for kapittel 9, og det sendes en bekreftelse til Vergemålsavdelingen pr. epost, med bekreftelse for behov for nytt eller utvidet vergemål der vi ser det som aktuelt å fatte vedtak om bruk av tvang. Om tjenestemottakeren ikke har verge må dette behovet meldes på samme måte. Denne avklaringen er det informert om i kurs i saksbehandling i kapittel 9 den 22. september 2021 og vil bli tatt opp med alle ressurspersoner 26. oktober 2021. Det vil også utarbeides rutine for dette som skal være ferdigstilt innen samme dato.

Videre har vi iverksatt en internkontroll ved at alle faglig ansvarlige for tjenestemottakere som har kapittel 9 vedtak gjennomgår alle vergemålsmandater for å forsikre oss om at alle har gyldige vergemål for kapittel 9 og de skal også løpende følge med på dette når det oppnevnes nye verger fremover.

Drammen kommune har igjennom det siste året hatt mye kontakt med Vergemålsavdelingen hos Statsforvalter i Oslo og Viken og vi har sett en praksisendring ved at mandat etter kapittel 9 ikke videreføres ved nye vergemålsoppnevninger. Vi ser det som svært uheldig at dette ikke følges opp når det gir svekket rettsikkerhet for tjenestemottakere som er i behov av et vedtak etter kapittel 9 i helse- og omsorgstjenesteloven. Dette er også spilt inn til Statsforvalter i Oslo og Viken, da vi ønsker at de også kan bidra til å gi informasjon om behov for utvidet vergemandat etter kapittel 9. Ved gjennomgang av vergemålsportalens sider har vi ikke funnet et skjema som er tilpasset for kommunen å melde ifra om behov for utvidet vergemål, og vi har spilt inn at dette forsinker prosessen.

3. Involvering og orientering i avgjørelsesprosessen

Anbefaling

Kommunen bør sikre og dokumentere at beboer, pårørende og verge har vært aktivt involvert og hørt i vedtaksprosessen.

Drammen kommune erfarer at vi i hovedsak har et godt samarbeid med tjenestemottakere, pårørende og verger for å sikre gode helse- og omsorgstjenester til tjenestemottakerne, og at

våre ansatte følger opp sitt ansvar for å legge til rette for involvering. I rapporten fremkommer det at vi ikke sikrer og dokumenterer at tjenestemottaker pårørende og verge har vært aktivt involvert og hørt i vedtaksprosessen. Vi vil skjerpe våre rutiner gjennom at det skal avholdes egne møter med bruker, pårørende, verge og spesialisthelsetjenesten for evaluering og vurdering av nytt vedtak, og ikke som en del av ordinære samarbeidsmøter eller i daglige samtaler. I disse møtene vil vi også invitere spesialisthelsetjenesten som alltid er involvert i utarbeidelse av vedtakene og som skal bidra til å sikre at tiltakene vi beslutter er faglig forsvarlige. Vi ser at vi kan diskutere tiltak og gjennomføringen av disse uten at det i tilstrekkelig grad har blitt dokumentert. Vi ønsker å informere om at vi i vedtak og i samtaler med tjenestemottaker, pårørende og verge påpeker muligheten for å klage på vedtak og avgjørelser. I saksbehandlingskurset 22. september 2021 for ressurspersoner og faglig ansvarlige for tiltak gjennomgikk vi Sivilombudets anbefalinger og informerte om at vi må endre praksis for å gi en bedre beskrivelse av samarbeidet. Vi ser også behovet for at verger med mandat etter kapittel 9 får god opplæring i sine oppgaver og hvordan de skal ivareta rettsikkerheten for vergehaverne.

Anbefaling

Kommunen bør sikre at den faglige ansvarlige for tjenesten, statsforvalteren, verge og nærmeste pårørende, straks får skriftlig melding om tvangsbruk i nødssituasjoner.

Sivilombudet fant mangler i dokumentasjonen i 16 av 34 enkeltmeldinger i perioden fra 3. november 2018 til 3. desember 2021, ved at meldingene ikke var sendt til pårørende selv om de ikke hadde reservert seg fra å motta meldinger. Det har vært endringer i denne perioden hvor vi har gjennomgått rutinene og fulgt opp og sikret at de involverte prioriterer disse oppgaven og oversender meldingene så raskt som mulig. Drammen kommune har som Sivilombudet viser til, rutiner som beskriver ansvar og oppgaver for å ivareta disse oppgavene. Denne rutinen er Sivilombudet kjent med og har ID 2555 i EQS. Ansatte blir gjort kjent med rutinen i våre nyansatt kurs, e-læringer, internopplæringer, møter for ressurspersoner og i våre to årlige kurs. Vi vil fremover ha en årlig gjennomgang av hvordan meldinger fylles ut overfor alle ansatte. Det er behov for en harmonisering på for at dette sikres i alle virksomhetene, og vi vil jobbe for et felles system for dette i 2022.

Det har over tid vært kjent at det er en dobbeltregistrering av disse hendelsene, de føres i tjenestemottakers journal under tiltak og i postjournal for utsendelse. Videre har det vært et krav om at meldingene skrives ut og undertegnes. Overordnet faglig ansvarlig har vært i kontakt med Statsforvalteren i Oslo og Viken og avklart at vi kan benytte elektronisk signering og vi har jobbet mye med å få etablert elektronisk utsendelse av meldinger og vedtak. Denne funksjonen er nå klargjort og vil presenteres i møte med våre ressurspersoner 26. oktober 2021 og iverksettes i løpet av november 2021. Disse tiltakene forventer vi at vil ha effekt slik at meldinger sendes straks og inneholder den dokumentasjonen som er påkrevd jf. § 9-7 i helse- og omsorgstjenesteloven.

Overordnet faglig ansvarlig vil også tydeliggjøre for avdelingsledere at de må legge til rette for og kreve at ansatte følger rutinen og at melding skrives rett i etterkant av hendelsen. De

ansatte skal skrive melding før de går av vakt når hendelsen skjedde. Vi har videre satt et mål om at meldingen skal være oversendt senest innen en uke etter hendelsen. Videre har vi i våre rutiner at pårørende og verge (der verge har mandat i å følge opp personlige forhold) skal informeres etter situasjoner der personalet har måttet gripe inn for å avverge vesentlig skade, om de ønsker dette. Dette skal avklares rundt hver enkelt tjenestemottaker.

4. Avgjørelsens innhold og begrunnelse

Anbefaling

Kommunen bør sikre at avgjørelser om tvang etter kapittel 9 tilfredsstiller kravene til begrunnelse og inneholder konkrete vurderinger og informasjon som dokumenterer at vilkårene for tvang er oppfylt.

Drammen kommune har som tidligere nevnt rutiner som klarlegger ansvarsforhold og oppgaver når det gjelder å sikre at avgjørelser om tvang oppfyller kravene i loven. Som Sivilombudet skriver i rapporten var flere av avgjørelsene grundige og det var redegjort for at vilkårene for tvang er oppfylt, men at det var noen mangler som var å se i flere av vedtakene. Det er utfordrende og krever mye arbeid for å avklare om faren tjenestemottakerne utsetter seg for er å anse som vesentlig skade og om den er påregnelig, og vi jobber mye for å forebygge og prøve ut andre løsninger for å forhindre og begrense bruk av tvang. Dette er noen av de vanskeligste vurderingene og oppgavene vi har i utøvelse av helse- og omsorgstjenester.

Beslutninger

Når det gjelder mangelfulle beslutninger så viser vi også til redegjørelsen i siste kapittel. Sivilombudet viser til at det er enkelte av beslutningene som er mangelfulle og særlig en beslutning manglet informasjon om at vilkårene var oppfylt. Drammen kommune har over tid fulgt opp beslutningene og mener å ha sett at det har vært en forbedring i innholdet siden 2018. Fagrådgivere gjennomgår meldingene i sin virksomhet og påpeker eventuelle mangler, for å jobbe med kvalitetsforbedring og sikre tjenestemottakernes rettsikkerhet. Vi er særlig opptatt av at alle nye hendelser gjennomgås og at det jobbes med å finne andre løsninger og forebygge at hendelser skjer igjen. Dette er tidkrevende arbeid og krever tett oppfølging, og vi vil sette av mer tid til felles gjennomgang for fagrådgivere og overordnet faglig ansvarlig.

Vedtak

Sivilombudet fant at det manglet tilstrekkelig informasjon til å vurdere om vilkårene for tvangsbruk var oppfylt i flere saker. Drammen kommune ser at vi i enkelte saker har bygget på informasjon i tidligere vedtak og ikke gjort konkrete nok beskrivelser av den vesentlige skaden. Dette er en utfordring når vedtak har pågått over år og den vesentlige skaden ikke oppstår på grunn av tiltakene som er iverksatt, men det er vårt ansvar å sørge for å dokumentere dette på en god nok måte slik at det ikke er noen tvil om at vilkårene er oppfylt. Dette er hele tiden vurderinger vi gjør i samarbeid med tjenestemottaker, pårørende, verge og

spesialisthelsetjenesten, og som i større grad enn i dag må dokumenteres. Det er også viktig at vi dokumenterer uenigheter og begrunner hvorfor uenigheter ikke tas til følge. Vi er imidlertid kun kjent med uenighet rundt et vedtak der vi har oppfordret pårørende og verge til å påklage vedtaket.

Sivilombudet fant også at Drammen kommune hadde fattet vedtak om «fjerning av løse gjenstander», og at vedtaket ikke inneholdt beskrivelser av hvor ofte og hvor mye dette skjedde eller skaderisikoen. Det er en utfordring å vite når og hvor ofte vi skal gjeninnføre gjenstander for å forsikre oss om at tjenestemottakeren fortsatt vil utsette seg selv eller andre for vesentlig skade og at det er fortsatt behov for tiltak for å avverge vesentlig skade. Dette er faglige og etiske vurderinger som vi i større grad må begrunne og dokumentere fremover for å vise at vilkårene for å iverksette tiltak for å avverge vesentlig skade er oppfylt.

Drammen kommune gjennomgikk også denne anbefalingen i saksbehandlingskurset for faglige ansvarlige for tiltak og ressurspersoner 22. september 2021. I kurset gjennomgikk vi alle vilkår og saksbehandlingskrav, med utgangspunkt i denne anbefalingen. Vi vil også innføre halvårlige evalueringer, dette er testet ut i noen av våre avdelinger, for å sørge for en tettere oppfølging av hvert enkelt tiltak og sikre at vi oppfyller dokumentasjonskravene.

Videre fremover vil vi også fremover følge opp tilbakemeldinger fra Statsforvalteren i Oslo og Viken på vedtak og gjennomgå disse årlig for å forbedre vår praksis, sammen med anbefalingene i denne rapporten.

5. Gjentatte eller vedvarende nødssituasjoner

Anbefaling

Kommunen bør sikre at vedvarende behov for tvang (gjentatte nødssituasjoner) identifiseres tidlig, og at det så raskt som mulig utformes vedtak som overprøves av statsforvalteren.

Drammen kommune vil følge opp at det prioriteres å iverksette arbeid med å utarbeide vedtak når det er behov for å avverge skade i gjentatte nødssituasjoner. Vi ser at det er flere forhold som er årsaken til at det i enkelte saker har tatt lang tid, og dette handler både om tilgang på veiledning fra spesialisthelsetjenesten, tid til gode og relevante kartlegginger, utprøving av andre tiltak og forebygging. Det er utfordrende avveininger å vurdere når vi som kommune har gjort de tiltakene vi kan for å forhindre bruk av tvang, opp mot når vi skal fatte vedtak om tiltak i gjentatte nødssituasjoner. Vi ser at vi i større grad må ansvarliggjøre avdelingslederne i mer dette arbeidet og har innført oppfølging av kapittel 9 vedtak som tema i avdelingsledermøtene våre jevnlig og vil dermed følge dette tettere opp. Overordnet faglig ansvarlig har også jevnlig møter med fagrådgivere for å følge opp antall meldinger og etterspørsel av vedtak fremover. Vi

mener at disse nye kontrollpunktene sammen med at ledere setter av tilstrekkelig tid til de faglige ansvarlige for tiltakene vil sikre at vedtak utformes så raskt som mulig fra kommunens side. Faglig ansvarlige tjenestemottakerne og ressurspersoner i kapittel 9 er også gjort kjent med anbefalingen og har ansvar for å identifisere situasjoner ved behov for vedtak og for å iverksette arbeid med vedtak når det er et behov for dette. Dette er utfordrende vurderinger hvor det er flere hensyn som må sees opp mot hverandre.

6. Perioder med uhjemlet tvang

Anbefaling

Kommunen bør sikre at det ikke utøves tvang i gjentatte eller vedvarende nødssituasjoner uten gyldig vedtak.

Som Sivilombudet skriver i sin rapport er det flere årsaker til at det har vært utøvd tvang i gjentatte eller vedvarende nødssituasjoner uten gyldig vedtak. Bakgrunnen for dette har flere årsaker. Det er både at kommunen har vært for sent ute med å sende inn nye vedtak til Statsforvalteren i Oslo og Viken, og at Statsforvalteren har hatt lang saksbehandlingstid slik at det ikke har vært tilstrekkelig å sende inn vedtakene innen 3 måneder før det nåværende vedtaket utløper. Drammen kommune har som beskrevet under punkt 5 gjort endringer i oppfølgingen av vedtakene. Vi har hatt en gjennomgang med våre ressurspersoner og de faglig ansvarlige for vedtakene, hvor vi har pålagt at dette arbeidet skal prioriteres og at lederne skal legge til rette for at faglig ansvarlige for tiltakene får tilstrekkelig tid til å evaluere og utforme vedtak. Erfaringsvis vil det i noen situasjoner være pågående bruk av tvang uten vedtak, og vi sørger nå for at det sendes inn a-meldinger i de situasjonene der det ikke foreligger et gyldig vedtak. Dersom vi må videreføre tiltak for å dekke grunnleggende behov skal det gjøres vurdering av om tiltaket skal fortsette sammen med tjenestemottaker, pårørende, verge og spesialisthelsetjeneste og dokumenteres i journal om det vil være uforsvarlig å ikke videreføre tiltakene.

Anbefaling

Kommunen bør sikre at nytt vedtak sendes statsforvalteren i tide, og at vedtak som ikke blir godkjent av statsforvalteren straks følges opp og sendes inn for ny vurdering.

Drammen kommune har rutiner hvor utførelse av oppgaver og ansvarlige for de ulike oppgavene har vært avklart. Det har også vært kjent i organisasjonen. Vi har imidlertid hatt en innkjøringsperiode hvor fordeling av oppfølgingsoppgaver har vært endret og det har medført at vi totalt sett ikke har klart å følge opp saksbehandlingstiden og vært raske nok med å utbedre vedtak som ikke blir godkjent av statsforvalteren.

Drammen kommune har som beskrevet under punkt 5 gjort endringer i oppfølgingen av vedtakene. Vi har hatt en gjennomgang med våre ressurspersoner og de faglig ansvarlige for vedtakene, hvor vi har pålagt at dette arbeidet skal prioriteres og at lederne skal legge til rette

for at faglig ansvarlige for tiltakene får tilstrekkelig tid til å evaluere og utforme vedtak. Halvtårsevaluering vil også være et tiltak for å sikre dette. Som vi beskrev i punktet overfor vil vi innføre en halvårlig evaluering av vedtakene, vi har gjort avdelingslederne kjent med at de faglig ansvarlige for tiltakene må få tid til å utføre oppgavene og de har ansvar for å melde ifra til sine ledere om når de trenger tid og hvor mye tid de trenger for å ferdigstille vedtak i tide. Vi ser allerede forbedringer på dette punktet.

Anbefaling

Kommunen bør sikre at prosedyre for beslutning om tvang i nødssituasjon etter § 9-5 tredje ledd bokstav a følges inntil vedtak etter bokstav b er godkjent.

Prosedyre for beslutning om bruk av tvang i nødssituasjon gjennomgås på nytt i personalmøter på alle avdelinger, på kurs og samling med ressurspersoner. Dette følges også opp jevnlig i avdelingsledermøter fremover og med møter mellom fagrådgivere og overordnet faglig ansvarlig.

7. Skjerming i bofellesskapene

Anbefaling

Kommunen bør sikre at beboere ikke hindres i å forlate boligen sin (skjermes) uten at vilkårene for bruk av tvang og makt er oppfylt og at vurderingene er dokumentert i beslutning eller vedtak.

Sivilombudet fant at skjerming ble benyttet overfor flere av tjenestemottakere som mottok tjenester i boliger med heldøgns bemanning. Drammen kommune ser at vi i et av vedtakene også skulle ha fattet vedtak om skjerming, og vi sender pr i dag inn enkeltmeldinger på skjerming overfor en annen tjenestemottaker

I Rundskrivet på side 91 defineres skjerming som «når tjenestemottakeren tas med til et annet rom enn der andre oppholder seg og tilbakeholdes der, eller holdes tilbake på et rom når andre forlater rommet». I rapporten etter besøket skriver Sivilombudet at det benyttes «skjerming i egen leilighet» som alternativ til tvang, og det er gjenkjennende for oss at personalet gir påminnelser og anbefalinger om å gå inn i egen leilighet ved uro hos personer som oppholder seg i fellesareal. Vi har sett på dette som tiltak for å forhindre bruk av tvang og kan motivere og tilby tjenestemottakere om å bli med i egen leilighet for å forebygge situasjoner med vesentlig skade. Det kan både gjelde den personen som er urolig eller anbefale andre å forlate fellesarealet for å slippe ubehagelige situasjoner fra naboer. Dersom personalet fysisk må føre eller lede tjenestemottakere ut av fellesareal for å avverge vesentlig skade vil våre ansatte ta en beslutning om å iverksette et tvangstiltak og deretter å skrive en melding.

Drammen kommune har tatt opp begrepet skjerming og ser at vi må endre begrepsbruk for å skille på når vi motivere og anbefaler og når vi faktisk gjennomfører skjerming. I helse- og omsorgsloven § 9-2 annet ledd står det: «*Alminnelige oppfordring og ledelse med hånden eller andre fysiske påvirkninger av liknede art anses ikke som bruk av tvang eller makt*». Det oppstår fra tid til annen situasjoner der vi benytter oss av dette uten at tjenestemottaker motsetter seg, og tar imot veiledning og oppfordringer. Vi har allerede i kurs diskutert begrepet og vil gjennomføre en journalgjennomgang i alle tre virksomhetene for å avdekke om det benyttes skjerming overfor flere tjenestemottakere. Vi vil gå i dialog med Statsforvalter i Oslo og Viken for å klarlegge hvordan vi skal forholde oss fremover.

Sivilombudet skriver videre, i rapporten på s. 39: «*Hos en av beboerne var døren direkte inn i fellesområdet låst og vedkommende måtte gå på utsiden av huset for å komme inn i fellesområdet*». Denne tilpasningen har Drammen kommune gjort for å redusere bruk av tvang ved at tjenestemottakeren går ut på parkeringsplass, fremfor å gå igjennom fellesareal og til naboer som har medført at personen har gått til angrep på andre. Dette er tiltak som er iverksatt etter avklaringer med Statsforvalter i Oslo og Viken. Tilpassingen er også gjort fordi tjenestemottakeren ønsker å bli boende der hen bor, på tross av at hen i noen situasjoner trenger hjelp til å avverge vesentlig skade i form av tvangstiltak. Vi vil også ta opp denne praksisen med Statsforvalter i Oslo og Viken for å få veiledning på hvordan slike situasjoner skal løses, og hvordan vi fremover kan tilrettelegge for rette bolig for den enkelte for å forhindre behov for skjerming.

Anbefaling

Kommunen bør sikre at gjennomføringen av skjermingstiltak løpende dokumenteres på en måte som gjør det mulig å vurdere tiltakets nødvendighet og forholdsmessighet.

Drammen kommune vil følge opp anbefalingen ved gjennomgang av det enkelte tiltak og sikre dokumentasjon av eventuell skjerming.

Anbefaling

Kommunen bør iverksette særlige tiltak for å forebygge langvarige og inngripende skjermingsforløp. Det bør også iverksettes tiltak som sikrer at rommet skjerming gjennomføres i, ikke øker belastningen av skjerming.

Drammen kommune vil gjennomgå det enkelte tiltak der skjerming gjennomføres for å forebygge langvarige og inngripende skjermingsforløp. Vi har hatt en gjennomgang i to saker så langt. Tilbakemeldinger fra de involverte er dessverre at manglende dokumentasjon fører til at det fremgår som at skjermingen har vært mer langvarig enn den faktiske situasjonen. Faglig ansvarlig for tiltakene skal holde seg løpende oppdatert på gjennomført skjerming, gjennomgå situasjonene og iverksette tiltak for å redusere behovet for skjerming. Ansatte skal få opplæring i tilstrekkelig dokumentasjon og tiltak for å forebygge og forhindre langvarige skjermingsforløp.

Skjerming pågår i tjenestemottakerens leiligheter og det er ikke etablert egne skjermingsrom overfor noen personer. Det er vurdert at noen har behov for særlig stimulusfattige miljøer og at de blir urolig av å ha for mange ting tilgjengelig i leiligheten.

Overfor den ene personen rapporten viser til, med bruk av skjerming og kjetting på døren, har det i etterkant av Sivilombudsbesøk vært gjennomført en heldagsamling med ansattgruppa, der spesialisthelsetjenesten også var til stede. Rapport fra Sivilombudet ble gjennomgått og det er gjennomført en ny diagnosevurdering av tjenestemottaker. Det ble samtidig i samhandling med spesialisthelsetjenesten besluttet å gjøre en registrering, over en 4 ukers periode, på hvor ofte og lenge lenken på døren ble brukt. Registrering viste at denne ikke ble brukt og derav er dørlenken nå fjernet.

Beriking av leilighet i form av dekorasjon/inventar forsøkes kontinuerlig. Det er et konstant fokus i ansattgruppa rundt denne tjenestemottakeren, på å prøve å finne stimuli tjenestemottaker tolererer. Det forsøkes nå en ny variant, der man tar møbler inn og ut av leilighet utfra tjenestemottakers dagsform og toleranse for stimuli.

I den andre situasjonen det er vist til i rapporten, der tjenestemottakeren ikke har tilgang på fellesarealer, er det nå ferdigstilt vedtak som sendes til Statsforvalteren. Vedtaket omhandler ulike områder hvor en av disse er begrensning av tilgang på innvendige fellesarealer.

Tjenestemottakeren har tilgang på fellesområder ute og fri mulighet til å benytte nærmiljø og har tilpasning med egen inngang utenfra til leilighet. Det jobbes med å finne mer egnet boform, slik at vedtak om begrensninger ikke vil være nødvendig og hen ikke trenger å ta hensyn i like stor grad til naboer.

Anbefaling

<i>Kommunen bør vurdere om boforholdene og beliggenheten til boligen passer for den enkelte beboer, og vurdere om forhold ved boligen eller bosituasjonen leder til økt tvangsbruk.</i>

Drammen kommune har satt i gang et arbeid rundt bolig og omsorgsbygg. Det er utarbeidet et kunnskapsgrunnlag som ble lagt frem til politisk behandling i Hovedutvalget for helse, sosial og omsorg 3. juni 2021. Videre brukes dette grunnlaget i arbeid med å utarbeide strategier og tiltak.

Arbeid med boligstrategi for mennesker med nedsatt funksjonsevne ble satt i gang juni 2021 og har et 12-års perspektiv. Planen er at det skal opp til politisk behandling 25.nov i år, deretter ut på høring og endelig vedtak 22.03.22.

Når det gjelder vurdering av om boforhold og beliggenhet passer for den enkelte tjenestemottaker, må det gjøres individuelt for aktuelle tjenestemottakere i de enkelte avdelingene. Det vil da både gjøres en faglig vurdering, samt en kartlegging av tjenestemottakers eget ønske ut fra selvbestemmelsesretten. Deretter vil det evt. meldes et behov om annen, bedre egnet bolig til Boligtjenesten. Vi opplever at det kan være utfordrende der tjenestemottaker og / eller verge og pårørende ikke ønsker en flytting selv om det kan medføre mindre behov for bruk av tvang. Drammen kommune synes det er en vanskelig vurdering, og har meldt problemstillingen til Statsforvalter i Oslo og Viken, da vi er usikre på

hvilke hensyn som bør vektlegges. Samarbeidsformen med Boligtjenesten i kommunen er under utvikling. Det er per i dag regelmessige møter med faste representanter fra Boligtjenesten og tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne. I tillegg samarbeider Boligtjenesten og tjenestene i felles utviklingsprosjekter. Boligtjenesten blir gjort kjent med rapporten, og det er i tillegg avtalt et ekstra samarbeidsmøte med spesielt fokus på det som kommer frem i rapporten angående bolig og boforhold.

Det er også startet et utviklingsprosjekt innenfor våre avlastningstjenester hvor fokuset er differensiering og bedre tilpassede avlastningstjenester.

8. Tvang i omsorgssituasjoner

Anbefaling

Kommunen bør sikre at det ikke blir utøvd tvang uten at det foreligger avgjørelser om dette og at tiltaket er nødvendig og forholdsmessig.

Sivilombudet fant at Drammen kommune overfor en tjenestemottaker hadde vedtak knyttet til sårstell, men at det ble benyttet tiltak for å gjennomføre stell. Vi har gjennomgått den faktiske situasjonen, evaluert tiltakene og vil i neste vedtak sikre at tiltaket er i tråd med de faktiske behovene tjenestemottakeren har og at vilkår for bruk av tvang er oppfylt. Vi vil også sikre at dokumentasjonen er overprøvbar.

Statsforvalter i Oslo og Viken har gitt retningslinjer om at kommunen ikke skal fatte beslutninger om enkeltstående tilfeller ved bruk av tiltak for å dekke grunnleggende behov da dette ikke er å anse som skadeavverging i enkelte nødssituasjoner og dermed ikke fyller vilkårene for iverksetting av tiltak etter § 9-5 bokstav a.

9. Mangler ved journalføring

Anbefaling

Kommunen bør sikre god journalføring som muliggjør kontroll og etterprøving.

Drammen kommune jobber kontinuerlig med å sikre god journalføring. Vi benytter journalsystemet Gerica som alle ansatte har tilgang til og plikt til å benytte som dokumentasjon av helse- og omsorgshjelpen som ytes. Vi har ansatte med definert rolle som superbruker på Gerica og som har jevnlig møter med Gericaansvarlige på hver avdeling for å informere om endringer, evaluere og dele erfaringer. I tillegg er det en journalansvarlig på hver avdeling som har det overordnede ansvaret for journalene.

I vårt kvalitetssystem (EQS) er ansvar og oppgaver fordelt, og det foreligger kompetansekrav for våre ansatte. Videre gis opplæringen i systemet av Gericaansvarlige på avdelingen, og det finnes e-læringskurs som er tilgjengelige for alle ansatte.

Drammen kommune har også e-læringskurs i dokumentasjon som alle ansatte skal gjennomføre som et ledd i å følge opp denne anbefalingen, samtidig som den enkelte avdeling skal ha dette som tema på møter fremover. Videre skal faglig ansvarlig for tiltak etter kapittel 9 jevnlig gjennomgå journal og gjennomføre halvårsevalueringer og fagrådgiverne skal lage et system for at dette blir dokumentert og fulgt opp fremover. Vi skal også årlig ha en internrevisjon i dokumentasjon.

10. Bemanningssituasjonen for beboere med særlige utfordringer

Anbefaling

Kommunen bør sikre at beboere med særlige utfordringer ivaretas av ansatte med høy kompetanse for oppgaven.

I rapporten «Ingen tid å miste» som er en kartlegging av kompetansesituasjonen i de kommunale tjenestene til personer med utviklingshemming og gjennomført, av FO og NAKU, i 2020 gjenkjenner vi utfordringen med lav andel ansatte med treårig høyskoleutdanning generelt, og vernepleiere spesielt. Dette er også nevnt i møtefora med overordnede faglig ansvarlige for kapittel 9 i Oslo og Viken 28.09.2021. Drammen kommune har søkt etter ansatte med høyskoleutdanning i flere av de avdelingene som gir tjenester til tjenestemottakere med særlige utfordringer. Så langt har vi utfordringer med å rekruttere ansatte med høyskoleutdanning i noen konkrete avdelinger. Videre viser «Ingen tid å miste» rapporten til utstrakt bruk av ansatte i deltidsstillinger, mange i svært lave stillingsbrøker. Dette er også en kjent utfordring i Drammen kommune.. Drammen kommune er i gang med satsing på en sterkere heltidskultur, noe som vil være et virkemiddel for å sikre tilstrekkelig kvalitet i tjenestene, skape helsefremmede arbeidsmiljø og bygge robuste fagmiljøer som rekrutterer og beholde kvalifiserte arbeidstakere.

Kompetanse er en viktig forutsetning for at kommunen skal levere gode tjenester til sine innbyggere. En felles strategi er viktig for at ikke kompetanse skal forbli uforløst i organisasjonen. Kommunen jobber med en kompetansestrategi som skal være med på å gi retning til arbeidet med kompetanse og sikre organisasjonen god og riktig kompetanse. Kompetansestrategien retter seg mot ansatte på alle nivåer i organisasjonen. Strategien skal bidra til etablering av en struktur for et systematisk arbeid med kompetanse i alle kommunens virksomheter. På individ nivå skal utviklingssamtalen kobles opp mot virksomhetens planer, og kompetanse i virksomheten som helhet. Ansvar for analyse av fagspesifikke kompetansebehov ligger på program- og virksomhetsnivå. I noen sammenhenger vil det være samarbeid med andre programområder og kommunens kompetansesenter.

I tjenesteytingen til personer med særlige utfordringer har vi ofte et samarbeid med spesialisthelsetjenesten for å sørge for tilstrekkelig veiledning av personalet, både direkte opplæring og tid til etisk refleksjon. Disse møtene er obligatoriske for ansatte som jobber i team

rundt tjenestemottaker. Vi har jevnlige møter hvor utfordringer knyttet til tjenesteutøvelsen tas opp, og også samarbeidsmøter med pårørende og verger. En stor styrke i våre tjenester er at vi har mange ansatte som har jobbet med samme tjenestemottaker over tid, har god kjennskap til tjenestemottakeren og dens behov. Vi har også konkrete opplæringsplaner og kurs i løpet av året som sikrer kompetansen hos våre tjenesteytere. Vi har det siste året avdekket at våre fagansvarlige og faglig ansvarlige for den enkelte og eventuelle tiltak med bruk av tvang har et behov for opplæring og veiledning i kollegaveiledning, og vi er i gang med et prosjekt i en av avdelingene våre. Vi er også i gang med en ny workshopsrunde for 30 av våre ansatte, fortrinnsvis høgskoleutdannede for å øke deres kompetanse om målrettet miljøarbeid og for å kunne iverksette tiltak rundt tjenestemottakere med særlige behov.

11. Manglende vergetrening

Anbefaling

<i>Kommunen bør sikre at alle ansatte får jevnlig og god opplæring i lovverket om bruk av tvang og veiledning i hvordan tvang kan forebygges.</i>

Drammen kommune har organisert arbeidet med tvang og makt på en systematisk måte for å sikre at alle ansatte har fått opplæring i lovverket og at de får veiledning i hvordan tvang kan forebygges.

Som det fremgår av rapporten så mente de fleste ansatte at de fikk tilstrekkelig opplæring og veiledning om bruk av tvang, og at de hadde en høy bevissthet om at tvang så langt som mulig skal unngås. Vi tror organiseringen av ressurspersoner i alle avdelinger er medvirkende til at personalet opplever at de får tilstrekkelig opplæring og veiledning. Ressurspersonene har opparbeidet seg høy kompetanse gjennom deltakelse i nettverk og viser et stort engasjement for arbeidet. De er tilgjengelig for ansatte gjennom at de jobber turnus og står i de konkrete situasjonene som skjer, følger med i miljøet og gir daglig veiledning overfor sine kollegaer. Drammen kommune har også over tid gjennomført systematisk opplæring og veiledning i kapittel 9 gjennom å oppnevne ressurspersoner som møtes jevnlig, utarbeide kursmateriell til bruk i avdelingene, gjennomføre kurs, hatt mange deltakere på Mitt livs ABC og tilgang på e-læringskurs for alle ansatte. Flere avdelinger har også systematisk etisk refleksjon jevnlig, og det jobbes overordnet i kommunen med å utvikle nettressurser for etisk refleksjon. I veilederen "Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming" står det at kommunen skal sørge for at tjenesteytere har kompetanse på etisk refleksjon. Drammen kommune og tjenestene til mennesker med nedsatt funksjonsevne jobber i en pilot med etisk refleksjon gjennom spillbasert simuleringstrening. Dette arbeidet skal gi medarbeidere mulighet til å trene på situasjoner de kan møte i arbeidshverdagen. Selv om dette er en ny opplæringsmetode for etisk refleksjon, er det anerkjent kunnskap om at denne måten å lære på har god læringseffekt. Tema i dette spillet vil bl.a. være selvbestemmelse og vil kunne virke inn på å forebygge bruk av tvang ved å lære om selvbestemmelse og hva det betyr for å oppleve kontroll og styring i eget

liv. Piloten er igangsatt, utprøving av spillet skal gjennomføres av 200 ansatte i desember/januar og spillet skal være ferdig til bruk medio mars 2022.

Vi ser likevel at vi må systematisere kravene til gjennomføring av opplæringsaktivitetene og oppfølgingen av den enkelte ansatte, og har utarbeidet en opplæringsplan for kapittel 9.

Opplæring kapittel 9			
Ansatt:	Aktivitet:	Når:	Ansvarlig:
Alle ansatte også vikarer	Dette må jeg kunne Digitalt nyansattkurs E-læring i samtykke og tvang Skrive melding Delta i etisk refleksjon og internopplæring	Ved oppstart Ved oppstart Årlig Årlig Årlig	Avdelingsleder Avdelingsleder Avdelingsleder Ressursperson Ressursperson
Ansatte som gjennomfører tvangstiltak	E-læring i samtykke og tvang Skrive melding Delta i etisk refleksjon og internopplæring Heldagskurs i kapittel 9	Årlig Årlig Årlig Hvert tredje år	Avdelingsleder Avdelingsleder Ressursperson Ressursperson
Faglig ansvarlig for vedtak	E-læring i samtykke og tvang Skrive melding Delta i etisk refleksjon og internopplæring Heldagskurs i kapittel 9 Heldagskurs i saksbehandling Årlig samling	Årlig Årlig Årlig Hvert tredje år Hvert andre år Årlig	Avdelingsleder Ressursperson Ressursperson Avdelingsleder Avdelingsleder
Ressurspersoner	E-læring i samtykke og tvang Skrive melding Delta i etisk refleksjon og internopplæring Heldagskurs i kapittel 9 Heldagskurs i saksbehandling Årlig samling Møter i ressursgruppa	Årlig Årlig Årlig Hvert tredje år Hvert andre år Årlig 6 ganger pr. år	Avdelingsleder Ressursperson Ressursperson Avdelingsleder Avdelingsleder Avdelingsleder OFA /Fagrådgivere OFA /Fagrådgivere

Anbefaling

Kommunen bør sikre at alle ansatte får opplæring og trening i konflikthåndtering og bruk av vergeteknikker.

Drammen kommune har ansatt en rådgiver med spesielt ansvar for Vold og trusler om vold på arbeidsplassen. I denne sammenheng er det opprettet en arbeidsgruppe for å utvikle en handlingsplan om vold og trusler om vold. I tillegg er det en pågående anbudskonkurranse ute for innkjøp av ekstern kompetanse for å ivareta forebygging, opplæring og håndtering av vold og trusler og herunder konflikthåndtering.

I tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne har vi utdannet 7 ressurspersoner på vergeteknikker som i hovedsak er knyttet opp mot de avdelingene det pr i dag er vurdert behov for fysiske tiltak, og disse ivaretar trening av ansatte. Det er krevende å få til denne treningen da personalet jobber til ulike tider og det i enkelte avdelinger er behov for at alle har jevnlig trening. Vi vil lære opp flere ressurspersoner slik at vi har en i hver avdeling for å ivareta fremtidige behov, og for å sikre at vi har kompetansen er til stede på alle avdelinger.

Vi benytter «Håndbok for forebygging og håndtering av aggresjon og vold i tjenester til personer med utviklingshemming» og det er et krav at alle ansatte setter seg inn i denne håndboken. Det er også laget en presentasjon av veilederen, med konkrete oppgaver som de ansatte eventuelt kan gjennomgå. Dette er en del av vår nyansattopplæring, og det jobbes med et overordnet system i kommunen for å sikre dette fremover

12. Bruk av medisiner ved utfordrende atferd

Anbefaling

Ved bruk av medikamenter bør kommunen være bevisst på at det ikke gis over lengre perioder uten å ha vurdert det helhetlige behandlingstilbudet til beboeren.

I Drammen kommune inngår vi avtaler med tjenestemottakere om legemiddelhåndtering, og det er fastlegen eller lege i spesialisthelsetjenesten som er ansvarlig for legemiddelbehandlingen. I våre rutiner fremgår det at vi skal følge opp årlige helsesjekk, herunder en legemiddelgjennomgang. Vi har gjennomgått rutiner for å sikre at all medisinerings gjøres i tett samarbeid med fastlegen eller spesialisthelsetjenesten, og alle vurderinger og beslutninger skal dokumenteres. I rapporten fra Sivilombudet fremgikk det informasjon som gjør at kommunen skal ha et særskilt fokus på journalføring og kvalitetssikring av dette fremover og viser til beskrivelser av tiltak under punkt 9.

13. Beskyttelse mot vold og overgrep

Anbefaling

Kommunen bør iverksette tiltak for å øke ansattes bevissthet og kunnskap om vold og overgrep slik at ansatte settes i stand til å oppdage slike forhold.

Drammen kommune er godt i gang med å gjennomføre flere tiltak for å øke ansattes bevissthet og kunnskap om vold og overgrep. Dette er vi forpliktet til gjennom bestemmelser i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 a og vi har i våre tjenester kontinuerlig jobbet med dette. På tross av dette ser vi at Sivilombudet har avdekket at ikke alle våre ansatte har tilstrekkelig kunnskap om dette. For å forhindre vold og overgrep er det viktig at vi legger rammebetingelsene til rette, har kompetente medarbeidere og jobber med kompetansehevende tiltak slik at våre ansatte blir bedre i stand til å forebygge og avdekke situasjoner. Dette gjøres både fortløpende i kompetanseheving, gjennom å utrede og vurdere oppstart av TryggEst i kommunen, og gjennom utarbeidelse av handlingsplanen om vold, trusler og trakassering mot ansatte. Vi vil også ha jevnlig gjennomgang av rutine om "Håndtering av mistanke om vold/ overgrep mot tjenestemottaker" (ID 1036), samt gjennomgang av "Retningslinjer og veileder ved seksuelle overgrep mot voksne med psykisk utviklingshemming" og rutiner tilknyttet dette, og utreder muligheten for et felles årshjul som ivaretar systematisk gjennomgang.

TryggEst

Drammen kommune har over tid vurdert å implementere modellen TryggEst og flere ansatte har deltatt på et webinar om TryggEst den 14.04.21. Det er utarbeidet et notat som har til hensikt å gi en innledende oversikt over modellen TryggEst, noen tall og fakta, hvordan modellen kan nyttiggjøres i Drammen kommune. Det vil videre vises til erfaringer fra Tromsø og Trondheim kommune, som har benyttet seg av modellen TryggEst i flere år. Dette notatet vil ikke representere et fullstendig kunnskapsgrunnlag over trusler, vold og overgrep mot sårbare voksne over 18 år i 2020 i Drammen kommune. Det er følgelig et behov for å utvikle et mer grundig kunnskapsgrunnlag. Prosessen videre i Drammen kommune er å avklare om TryggEst er en modell som Drammen kommune ønsker å benytte seg av fremover.

Handlingsplan om vold, trusler og trakassering mot ansatte.

Det pågår et omfattende arbeid med ansatte fra ulike programområder i Drammen kommune, samt at alle HMS-utvalg er involvert i arbeidet. Det er gjennomført tre workshops, i august og september, men påfølgende etterarbeid ved behov som legger grunnlag for utarbeidelse av ny handlingsplan. De tre workshopene har hatt hvert sitt tema: *forebygging, håndtering og oppfølging*, og deltakerne har spilt inn sine erfaringer og utfordringer knyttet til sin arbeidssituasjon og behov for tiltak. Planen skal ferdigstilles i løpet av høsten 2021.

Felles årshjul

Tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne jobber for tiden med å utarbeide et årshjul med temaer som vi vil ha et økt fokus på i 2022. Dette er temaer som det skal jobbes med i alle avdelinger i løpet av 2022, og temaene blir besluttet sammen med avdelingslederne høsten 2021. På bakgrunn av at Sivilombudet avdekket at våre ansatte ikke var vant til å snakke om risikoen for at mennesker med utviklingshemming kan bli utsatt for overgrep, og flere kjente ikke til at arbeidsplassen hadde rutiner for å forebygge, gjenkjenne og rapportere eventuelle overgrep, vil dette bli et av temaene som skal gjennomarbeides tidlig i 2022.

Drammen kommune har rutinen «Håndtering om mistanke om vold/ overgrep mot bruker» og et prosesskart for oppgavefordelingen. Alle avdelinger har også *Retningslinjer og veileder ved seksuelle overgrep mot voksne med psykisk utviklingshemming* tilgjengelig for alle ansatte, samt har plakaten «retningslinjer ved seksuelle overgrep» tilgjengelig, med telefonnummer til nærmeste leder på. Det tas opp i vårt neste felles ledermøtet at alle lederne forsikrer seg om at disse dokumentene er tilgjengelig og at de tar en gjennomgang av rutinene i sin avdeling på neste personalmøte i sin avdeling.

Anbefaling

<i>Kommunen bør gjennomgå om alle beboere som kan ha behov for det, har fått opplæring og veiledning i god seksuell helse.</i>
--

Sivilombudet fant at de fleste ansatte synes å være bevisst at personene skulle få et privatliv og opplæring og veiledning i god seksuell helse, og gjennomgangen viste at de hadde mottatt opplæring og veiledning om seksualitet. Det var også rutiner som beskrev hvordan ansatte skulle opptre. Det var enkelte andre personer dette ikke var avklart i forhold til.

Det følger også av veilederen at kommunen skal legge til rette for god seksuell helse hos personer med utviklingshemming, og at det er flere aktører som er viktig for å oppfylle dette kravet. Konkret betyr det at de som ønsker det får tilpasset opplæring og veiledning i aktuelle tema.

For å følge opp denne anbefalingen vil alle tjenesteanvarlige /faglig ansvarlige for den enkelte tjenestemottaker gjennomgå tiltak knyttet til opplæring og veiledning for personer som har behov for dette og henvise til spesialisthelsetjenesten ved behov for råd og veiledning til kommunen og spesialisert bistand til enkeltpersoner. Videre skal de avklare om det er behov for konkrete tiltak og beskrivelser for hvordan personalet skal forholde seg til tjenestemottakeres seksualitet. Videre skal vi i Drammen kommune sørge for at det er toleranse, respekt og åpenhet når det gjelder seksualitet og det skal gjennomføres minst en etisk refleksjon om seksualitet i hver avdeling årlig. Drammen kommune hadde også en fagdag for ansatte høsten 2019, og temaet vil tas opp i møte med miljøterapeutene i Drammen kommune i 2022.

14. Avslutning

Drammen kommune er i gang med flere harmoniseringsprosesser som følge av ny kommune 01.01.2020 og gjennomgang av veilederen Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming. Vi håper at vi i denne redegjørelsen har klart å gi en oversikt over allerede gjennomførte tiltak, avklaringer med Statforvalter i Oslo og Viken og konkrete planer fremover for å imøtekomme anbefalingene etter besøket.

Med hilsen

Espen Andre Sørvig
Kommunalsjef Tjenester til funksjonshem

Dokumentet er sendt elektronisk uten underskrift

Kopi: sotar@statsforvalteren.no
 Helga Fastrup Ervik
 Jannicke Godø
 STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN